

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARDA IJTIMOIY- PSIXOLOGIK XULQ-ATVORNI SHAKLLANTIRISH

Umarova Naima Olimovna

*Namangan viloyati Kosonsoy tumani 18-sonli umumiy o'rta ta'lim
maktabi amaliyotchi psixologi*

ANNOTATSIYA : *Ushbu maqolada jamoaviy munosabatlarda kichik maktab yoshidagi bolalarda ijtimoiy xulq-atvor madaniyatini shakllantirish haqida fikr mulohazalar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *jamoat, jamiyat, ta'lim, tarbiya, xulq-atvor.*

KIRISH

Rivojlangan davlatlarning tajribalari tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, jamoaviy munosabatlarda kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda ijtimoiy-madaniy adaptatsiyani rivojlantirish shaxsiy sifatlar bilan birga ta'lim samaradorligini ta'minlash imkonini beradi. Bunday yondashuv ta'lim oluvchilarning istiqbolda samarali ijtimoiy faoliyat ko'rsatishlari uchun asos yaratadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilar jamoasi bilan ishlash jarayonida ularni qo'llab-quvvatlashning muhim vazifalaridan biri ijtimoiy munosabatlarga yo'llash, xulq-atvor me'yorlarini o'zlashtirishlariga yordamlashish, bunday vaziyatlarda barcha o'quvchilarning birday faoliyat ko'rsatishlarini ta'minlashdan iborat. Jamoaviy munosabatlarda

shakllantirilgan ijtimoiy-madaniy sifatlar kelajakda shaxsning jamiyat hayotida faol ishtirok etishiga asos bo'ladi.

Jamoaviy munosabatlarda kichik maktab yoshidagi bolalarda ijtimoiy xulq-atvor madaniyatini shakllantirish ham muhim ahamiyatga ega. Shu asosda jamoa a'zolarida tartib-qoidalar va huquqiy me'yorlarga amal qilish, axloq-odob

va madaniyat ko'rinishlarini egallash ko'nikmasi shakllantiriladi. Bu jarayonda jamoaning har bir a'zosi o'z-o'zini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

Real hayotda o'quvchilar jamoasi faoliyatini, o'quvchilarning barchasini qiziqishlari va ehtiyojlarini qondiradigan tarzda tashkil etish deyarli mumkin emas.

Odatda, ushbu faoliyat kattalarning individualligi, ularning qiziqishlari, o'ziga xosliklari va tashkilotchilik qobiliyatlari bilan bog'liq.

Shu sababli, birgalikdagi qiziqarli faoliyat bolalarning erkin muloqot qilishlari, shaxsiy o'ziga xosliklarini va erkin jamoaviy munosabatlar muloqotini rivojlantirish uchun alohida ahamiyatga egadir.

B.R.Djuraeva, H.M.Tojiboeva, G.M.Nazirovalarning fikricha, shaxslararo muloqot natijasida sheriklik va do'stlik munosabatlari vujudga keladi hamda rivojlanadi, shunga mos ravishda o'rtoqlik va do'stlik ruhi shakllangan kichik guruhlar paydo bo'ladi. Ular shaxs ma'naviyatini shakllantirishning eng muhim omilidir, chunki ularda o'zaro yordam, ma'naviy qo'llab-quvvatlash, g'amxo'rlik, hamdardlik va shu kabi umuminsoniy qadriyatlarning asoslariga erishiladi.

Bu o'quvchilar jamoasining bola uchun ahamiyatlilik darajasini pasaytirmaydi va shaxsning individual rivojlanishiga nisbatan neytral omil ekanligini ko'rsatmaydi. Agar bola o'zining individual manfaatlari bilan tengdoshlarning diqqat-e'tiborida bo'lsa, agar o'rtoqlari uni qiziqtirgan qadriyatlar dunyosiga qo'shilish uchun sharoitlar yaratilsa, u holda jamoa mazkur manfaatlarning rivojlanishida ijobiy rol o'ynaydi.

Shu bilan birga, o'quvchilar manfaatlarining to'liq mos kelishi har doim ham samara beravermaydi. O'quvchi o'z manfaati va talablarini birgalikdagi faoliyatda qondirishi bilan birga, agar ular biron bir sohada tengdoshlari manfaatlaridan tashqariga chiqmasa, u holda u jamoani boyitmaydi.

T. V. Yermolova, S. Yu. Mesheryakova va N. I. Ganoshenkolarining fikriga ko'ra, agar bola o'z manfaatlarini farqlashni o'rganmagan holda jamoaning manfaatlariga ko'r-ko'rona bo'ysunsa, jamoaviy va shaxsiy manfaatlarining mos kelishi mavhumdir. Birgina o'quvchining qiziqishlari va ehtiyojlari nafaqat jamoa tomonidan baham ko'riladi, balki o'ziga nisbatan salbiy munosabatni ham keltirib chiqaradi. Bunday holda u o'rtoqlarini o'z manfaatlari dunyosiga kiritishga harakat qilmaydi va jamoa uning individualligining rivojlanishida salbiy omilga aylanadi.

Bolaning hatti-harakatlarida ijobiy tomonlaridan ko'ra salbiy narsalarni ko'proq payqash natijasida, o'rtoqlari unga har doim ham ob'ektiv va xolisona baho bera olmasliklari mumkin. Faqat o'qituvchigina o'quvchining o'ziga xosligini, ajoyibligini tezda payqay oladi. Shu sababdan ham uning ijtimoiy faol o'quvchi maqomini o'qituvchi shakllantirishi lozim. Kattalargina shaxsning faol ijtimoiy rivojlanishi uchun shart bo'lgan ijodkorlik istagi va layoqatini ko'ra oladi. Bolaning ijodiy faoliyati ko'p jihatdan u tushadigan ijtimoiy muhitga bog'liq.

Jamoadagi o'quvchining ijodiy individualligi turli hayotiy taassurotlarda, jamoa tomonidan bajariladigan vazifalarning murakkabligi va jozibadorligi, nostandart harakatlarni talab qiladigan turli xil vaziyatlarda rivojlanadi. So'nggisi ayniqsa muhimdir, chunki ijodiy yo'naltirish asosan kuch, aqliy va emotsional harakatlarni talab qiladigan vaziyatlarda namoyon bo'ladi. Ko'pincha bunday vaziyatlar o'qituvchi tomonidan jamoaviy faoliyatda paydo qilinadi, chunki ularning o'zo'zidan paydo bo'lishining ehtimoli juda kamdir. Shu sababli tengdoshlar jamoasidagi faoliyat yorqin, taassurotlarga boy, mazmunli va qiziqarli bo'lishi, har bir ishtirokchining xususiyatlari va imkoniyatlariga e'tibor qaratilgan bo'lishi lozim. Jamiyatda ma'lum ijtimoiy funktsiyalar orqali o'zini o'zi tasdiqlashga va o'zini namoyon qilishga intilib, agar bu funktsiyalar bolaning rivojlanishi uchun maqbul bo'lgan faoliyat bilan bog'liq bo'lsa, uning layoqatini va qobiliyatini rivojlantiradi. Harakatlarni tanlashda, u bir tomondan o'zining

qobiliyatlari haqidagi ustun fikrlarga, ikkinchi tomondan jamoaning unga bo'lgan munosabatiga e'tiborni qaratadi. Tengdoshlarning o'z-o'zini ishonitirishga bo'lgan urinishlariga bo'lgan munosabati shaxsning o'zini tanib olish jarayoniga tuzatishlar kiritadi. Bunday o'zaro bog'liqlik jamoadagi har bir o'quvchiga nisbatan do'stona muhit yaratilganida, o'quvchilarning xususiyatlari jamoani ma'naviy-axloqiy qadriyatlari tizimining elementlariga aylangan hollarda ijobiy natijalar beradi. Agar biror kishi jamoa uchun ahamiyat kasb etmasa va o'quvchining o'zi ham buni anglamasa, o'zini o'zi tasdiqlash, o'zini o'zi anglash jarayonida uni jamoaga yo'naltirish muvaffaqiyatsiz tugatishi mumkin. SHu munosabat bilan sinf jamoasida mazmunli va xayrixoh muloqotni tashkil etishda o'quvchining o'rni va mas'uliyati ortib boradi.

XULOSA

Ta'lim-tarbiya amaliyoti shuni tasdiqlaydiki, o'qituvchilar o'quvchilar bilan ta'lim-tarbiya ishlarida o'quvchilarning manfaatlarini, ularning layoqati va ehtiyojlarini yetarlicha e'tiborga olmasdan jamoani shakllantirishga mo'ljalni olsalar, u holda ular o'z oldilariga qo'ygan vazifalarini yecha olmaydilar. O'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayoniga innovatsion yondashmasa, ijtimoiy axloqiy sohada o'qituvchi va o'quvchilar birgalikdagi ijodiy g'oyalarini amalga oshirmasa, u holda egoizm, shafqatsizlik, boshqa odamlarning qayg'usiga befarqlik kabi fazilatlarni rivojlantirishga xos bo'lgan muhit paydo bo'lishi mumkin. Bunday muhitda rahm-shafqat, hamdardlik, biror narsada yordam berish kabi hissiyot yo'q bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI :

1. O'rinova F.O'. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda nutq madaniyatini rivojlantirish pedagogik asoslari.: Avtoref. dis. ... ped. fan. nom. – T.: O'zPFITI, 2007. – 22 b.
2. Qosimova Z. Ta'lim texnologiyalari. Pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. – T.: Tafakkur qanoti, 2014. – 208 b

3.Zufarova M.E. Umumiy psixologiya. – T.: O`zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti,

4.Дахин А.Н. Педагогическое моделирование и компетентность участников образованиуа // Школьные технологии. – Москва, 2007. – № 6. – С. 64-73.

5. .Zaynab Abdunazarova. (2022). WAYS AND METHODS OF USING ROLE-

PLAYING GAMES IN MOTHER TONGUE CLASSES FOR THE SOCIALIZATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(12), 85–90.

6.Abdunazarova, Zaynab Almurod Kizi (2021). IMPORTANCE OF THE PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL USE OF STORY ROLE-PLAYS IN PRIMARY SCHOOL AT NATIVE LANGUAGE LESSONS. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1 (11), 760-766.

7. Z.A.Abdunazarova. THE PLOT- THE ESSENCE OF ROLE-PLAYING GAMES AND THEIR ROLE IN TEACHING MOTHER TONGUE LESSONS In Web of Scientist: International Scientific Research Journal (WoS) May, 2022/5/26 1239-

1244Vol 3 No 5 (2022): wos

8. Shabbazova, D., Abduhalimova, Y., & Abdunazarova, Z. (2022). Psychological

And Pedagogical Factors Of Developing Literacy Of Primary Class Students Based On Personal Value Approach. Journal of Positive School Psychology, 6(9), 37073712.